

**РЭАЛІЗАЦЫЯ КАМПЕТЭНТНАСНАГА ПАДЫХОДУ
ПРЫ НАВУЧАННІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ СТУДЭНТАЎ
З КРАІН УСХОДУ**

Сучасныя адукацыйныя тэхналогіі грунтуюцца на кампетэнтным падыходзе, мэтай якога з’яўляецца фарміраванне не ведаў, уменняў і навыкаў саміх па сабе, а комплексу запатрабаваных грамадствам кампетэнцый, якія дапамагаюць асабе сацыялізавацца і самарэалізавацца.

Сутнасць кампетэнтнаснага падыходу тлумачаць праз такія паняцці, як *кампетэнтнасць* і *кампетэнцыя*. Паводле Н.С. Кузняцовай, «кампетэнтнасць можна вызначыць як сукупнасць здольнасцей рэалізаваць свой патэнцыял (ведаў, уменняў, вопыту) для паспяховай творчай дзейнасці з улікам разумення праблемы, прадстаўлення прагназуемых вынікаў, вызначэння прычын і прапановы сродкаў для ліквідацыі гэтых прычын, ажыццяўлення неабходных дзеянняў і ацэнкі прагназуемых вынікаў» [2, с. 198]. Што да паняцця *кампетэнцыя* (вылучаюць ключавыя, агульнапрадметныя і прадметныя кампетэнцыі), то яго тлумачаць як «кола пытанняў, у якіх даная асоба валодае пэўнай дасведчанасцю, вопытам» [3, с. 241].

Кампетэнтнасны падыход звязаны з практыка-арыентаваным характарам адукацыйнага працэсу і накіраванасцю на развіццё ў замежных навучэнцаў асобасных, метапрадметных і прадметных кампетэнцый. У адносінах да моўнай адукацыі іншафонаў кампетэнтнасны падыход прадугледжвае ў першую чаргу фарміраванне камунікатыўнай кампетэнцыі, што грунтуецца на развіцці моўнай, маўленчай, лінгвакультуралагічнай, сацыякультурнай і іншых. Выкарыстанне кампетэнтнаснага падыходу дапаможа сфарміраваць абагульненыя ўменні і навыкі, якія замежныя навучэнцы могуць прымяняць у адпаведнасці з нормамі, прынятымі ў беларускай культуры, у розных камунікатыўных сітуацыях і сферах дзейнасці, для вырашэння любых жыццёвых і прафесійных праблем.

Матывацыя вывучэння беларускай мовы японскімі студэнтамі звязана з прагматычнымі ўстаноўкамі: праз мову пазнаёміцца з культурай Беларусі, выкарыстоўваць мову як інструмент для дасягнення прафесійных мэт і іншымі. Многія японскія навучэнцы звязваюць засваенне беларускай мовы з прагматычнымі прафесійнымі мэтамі, таму перад выкладчыкамі беларускай мовы як замежнай паўстае задача навучыць замежных студэнтаў карыстацца беларускай мовай у розных сферах жыццядзейнасці, падрыхтаваць

спецыялістаў, здольных да самаадукацыі, самаразвіцця, актыўнай сацыялізацыі, выкарыстання беларускай мовы ў аспекце дыялогу культур.

Нягледзячы на тое, што ў многіх японскіх студэнтаў на дастаткова высокім узроўні сфарміраваны метапрадметныя кампетэнцыі (уменне вучыцца, самастойна здабываць інфармацыю, здольнасць да самаразвіцця, самапазнання і інш.), развіццё ключавых кампетэнцый працягваецца і пры вывучэнні беларускай мовы як замежнай. Што да прадметных кампетэнцый, то іх фарміраванне ажыццяўляецца з улікам наступных падыходаў: асобаснага, тэкстацэнтрычнага, сувязі мовы і культуры і інш.

Як правіла, навучанне беларускай мове як замежнай японскіх студэнтаў ажыццяўляецца з улікам уменняў, навыкаў і кампетэнцый, сфарміраваных пры вывучэнні першай замежнай (рускай) мовы. Калі на пачатковым этапе пры рэалізацыі кампетэнтнаснага падыходу варта выкарыстоўваць метады і прыёмы навучання, што практыкаваліся пры засваенні рускай мовы (гэта дазволіць замежным студэнтам спрагназаваць траекторыю навучання, прымяніць веды і ўменні на практыцы і інш.), то на павышаным узроўні мэтазгодна прапанаваць сістэму практыкаванняў, у склад якіх уваходзяць заданні на фарміраванне ўмення вырашаць пастаўленую праблему, прымяняць веды ў незнаёмай, творчай сітуацыі.

Рэалізацыі кампетэнтнаснага падыходу на гэтым этапе навучання будзе садзейнічаць комплексная праца з тэкстам лінгвакультуралагічнага зместу. Такая праца прадугледжвае не толькі прачытанне і шматаспектны аналіз тэксту, а і выкарыстанне іншых крыніц інфармацыі (відэа- і аўдыяматэрыялы, інтэрнэт-крыніцы, рэпрадукцыі карцін, слоўнікі, эцыклапедыі і інш.), што садзейнічае развіццю камунікатыўнай кампетэнцыі, усіх відаў маўленчай дзейнасці, агульнаадукацыйных уменняў, асобасных здольнасцей навучэнцаў. Праца на аснове розных крыніц інфармацыі накіравана на фарміраванне аднаго з асноўных уменняў для замежных студэнтаў – умення мысліць на беларускай мове, аперыруючы вобразамі і паняццямі беларускай народнай культуры.

Студэнтам на занятках былі прапанаваны наступныя заданні:

1. Прачытайце анонс мультфільма «Дзед», змешчаны ў рубрыцы «Тэлетызень» газеты «Звязда» [1].

Хочацца парэкамендаваць для прагляду цудоўны мультфільм «Дзед», зняты Аляксандрам Ленкіным на кінастудыі «Беларусьфільм». Ужо ў першыя дні пасля з'яўлення фільма ў сеціве ён назбіраў больш за тысячу праглядаў. У аснову сюжэта пакладзена вядомая беларуская казка, у якой расказваецца пра старадаўні звычай адпраўляць старых людзей паміраць у лес ці сплаўляць на чоўне па рацэ, каб дарма хлеб не елі. Але ў адной сям'і вельмі паважліва ставіліся да старых і пайшлі на падман, схаваўшы бацьку, а замест яго ў лодцы адправілі пудзіла. І такі ўчынак выратаваў усіх жыхароў гэтай вёскі, бо жыццёвы вопыт чалавека дапамог людзям перажыць страшны голад...Мультфільм «Дзед» – гэта добры жыццёвы ўрок для кожнага. Ён

вучыць шанаваць людзей сталага ўзросту, клапаціцца пра іх і прыслухоўвацца да парад старэйшага пакалення. Прыемнага вам прагляду!

2. Вызначце, з якой мэтай напісаны тэкст.

А. Каб заахвоціць да прагляду мультфільма.

Б. Каб расказаць пра звычай аднаго сяла.

В. Каб паказаць, што трэба дапамагаць людзям сталага ўзросту.

Г. Каб прарэкламаваць аўтара фільма.

3. Падбярыце аднакаранёвыя словы да назоўніка *пудзіла* і растлумачце яго значэнне.

4. Вам стала цікава, якая казка пакладзена ў аснову мультфільма. Прачытайце казку.

Дзед

Гэта было так даўно, што, можа, і не было ніколі. Але людзі кажуць.

Жылі ў адным сяле звычайныя людзі. Людзі як людзі.

Быў у тым сяле звычай. Калі чалавек стане стары, яго саджалі ў човен і адпраўлялі па рацэ, каб задарма хлеб не еў.

Жыў у тым сяле адзін добры чалавек. Было ў яго многа дзяцей і ўнукаў. Састарэўся той чалавек. Стаў сівы, як лунь. І чуе дрэнна, і бачыць няважна. Адны клопаты з ім.

Спачатку суседзі смяяліся. Потым пачалі гаварыць, што дзеда пара саджаць у човен і адпраўляць па рацэ. Стары ўжо нічога талковага зрабіць не мог.

Дзеці вельмі любілі і паважалі дзеда і не хацелі прытрымлівацца дзіўнага звычаю. Таму яны вырашылі перахітрыць суседзяў. Сын з нявесткаю схавалі дзеда ў пограб, а самі сталі насіць яму ежу. Стары выходзіў унукаў. Сына і нявестку розуму вучыў: гаварыў ім, калі лепш сеяць, калі збіраць ураджай. А найлепшым сябрам для дзеда стала мышка, якая жыла ў пограбе.

Аднойчы восенню не сабралі ўражаю ні рэпы, ні збожжа. Усім стала дрэнна жыць: і людзям, і скаціне. Не было чаго есці. Прынеслі дзеці дзеду апошні хлеб, а ён аддаў яго мышцы. Сын з нявесткай аслупянелі ад такой нечаканасці. Але мышка падказала выйсце. Яна падбегла да дзедавага капелюша, у якім тырчаў каласок. Дастала жытнёвы каласок і аддала яго дзеду. Стары здагадаўся, дзе ўзяць хлеб. Дзед параіў сваім дзецям: «Сарвіце са стрэх салому і намалаціце зерня. Тады ў вас будзе хлеб».

Дзеці так і зрабілі. Зерня было вельмі многа. Хапіла да самай вясны.

Суседзі пачалі пытацца: «Дзе вы ўзялі зерне?» Сын і нявестка прызналіся, што ім дапамог дзед.

З таго часу людзі пачалі паважаць старых і служыць ім (Паводле беларускіх народных казак).

Асаблівая ўвага падчас працы з тэкстам надаецца арфаэпічнай, слоўнікавай і граматычнай рабоце: тлумачацца незразумелыя словы і выразы, падбіраюцца сінонімы і антонімы, замяняюцца канструкцыі і інш.

Затым замежным навучэнцам прапануецца паглядзець мультфільм «Дзед». Культуралагічны фон, створаны прачытаннем тэкстаў і праглядам мультфільма, дазволіць арганізаваць працу на аснове розных крыніц інфармацыі.

Для комплекснай працы можна прапанаваць наступныя пытанні і заданні:

1. Звярніцеся да трох крыніц інфармацыі і вызначце, чаму вучыць мультфільм «Дзед». З аднаго з тэкстаў выпішыце сказ, які пацвярджае вашу думку. Як у вашай краіне ставяцца да людзей сталага ўзросту?

2. Што, паводле тэксту, азначае выраз *саджаць у човен*?

3. Вызначце, з якім значэннем суадносіцца слова *пограб*.

А. Памяшканне, дзе звычайна складаюць дровы.

Б. Спецыяльнае, паглыбленае ў зямлю збудаванне для захоўвання прадуктаў.

В. Гаспадарчая пабудова, дзе захоўваецца сена, салома, інвентар.

4. Падбярыце сінонімы да слоў *дзед*, *дрэнна*, *скаціна*, *наважачь*, да выразу *стаў сівы, як лунь*.

5. Прыгадайце мультфільм. Уявіце, як выглядаў дзед, у што быў апрануты? Апішыце яго, выкарыстоўваючы словы *саламяны капялюш*, *зрэбная світка*, *сівыя валасы*, *маршчыністы твар*, *пабляклыя вочы* і інш.

6. Запішыце назвы свойскіх і дзікіх жывёл, паказаных у мультфільме. У якіх сітуацыях гэтыя жывёлы паказаны на экране?

7. Якую ролю ў тэксце казкі адыгрываюць назоўнікі? Ці атрымалася б без іх казка? Запішыце назоўнікі *дзед*, *сын*, *унук*, *нявестка*, *мышка* ў форме меснага склону.

8. Чаму сям'я перажывала, што не сабралі ўраджаю збожжа ўвосень? З чаго пяклі хлеб беларусы ў старажытнасці?

9. Што сімвалізуе колас у тэксце? Чаму, на вашу думку, класік беларускай літаратуры Якуб Колас узяў сабе такі псеўданім?

10. Якія асаблівасці характару дзеда паказаны праз эпізод з апошнім кавалкам хлеба? Чаму дзед аддаў яго мышцы?

11. У анонсе мультфільма гаворыцца, што жыццёвы вопыт чалавека дапамог людзям перажыць страшны голад. Выпішыце з тэксту казкі сказ, у якім дзед дае парады сыну і нявестцы, як здабыць хлеб. На аснове трох крыніц інфармацыі складзіце дыялог з выкарыстаннем дзеясловаў загаднага ладу.

10. Вызначце, якая з наступных прыказак адпавядае тэматыцы казкі.

А. Дзе гультай ходзіць, там ніва не родзіць.

Б. Паважаюць не столькі за старасць, колькі за розум.

В. Ёсць што гаварыць, ды няма чаго слухаць.

12. Звярніцеся да інтэрнэт-сайтаў і прачытайце анонсы іншых мультфільмаў, створаных на кінастудыі «Беларусьфільм». Прагледзьце мультфільм, які вам спадабаўся, і прарэкламуйце яго сваім сябрам.

Такім чынам, комплексная праца на аснове тэматычна аб'яднаных тэкстаў культуралагічнай накіраванасці і іншых крыніц інфармацыі садзейнічае рэалізацыі кампетэнтнаснага падыходу пры навучанні беларускай мове замежных студэнтаў. Сітуацыйна-абумоўленыя практыкаванні і заданні, набліжаныя да рэальных зносін, спрыяюць матывацыі навучання, выкарыстанню моўных адзінак у адпаведнасці са стылем, жанрам і сітуацыяй маўлення; знаёмяць з каштоўнымі складнікамі беларускай культуры, развіваюць эмацыянальную сферу і інтэлектуальныя здольнасці навучэнцаў.

Літаратура

1. Драпко, Алена. Гісторыі для ўсіх і кожнага (з прыгодамі, цудамі і атмасферай дзяцінства) / Алена Драпко // [Электронны рэсурс]. Рэжым доступу: http://zviazda.by/sites/default/files/9stu-5.indd_.pdf
2. Кузнецова, Н. С. Компетентностный подход в преподавании русского языка как иностранного / Н.С. Кузнецова // Вестник Бурятского государственного университета. – 2010. – №15. – С. 196 – 200
3. Словарь иностранных слов. – 11-ое изд., стереотип. – М.: Русский язык, 1984. – 608с.